

Słowo wstępu do tomu jubileuszowego

Niniejszy tom naszego czasopisma, opatrzony numerem XX, skłania nas do jubileuszowej refleksji.

Publikacja czasopisma „Annales...” związana jest nieodłącznie ze środowiskiem językoznawczym naszej Uczelni¹, które w latach pięćdziesiątych XX wieku współtworzyli wybitni polscy uczeni, między innymi profesorowie Tadeusz Milewski i Stanisław Jodłowski, pierwszy kierownik Katedry Języka Polskiego ówczesnej WSP. W początkowych latach istnienia Katedry zajęcia prowadzili także inni znakomici lingwiści, których głównym miejscem zatrudnienia był Uniwersytet Jagielloński: Witold Taszycki, Adam Heinz, Mieczysław Karaś, Zofia Kurzowa. Grono językoznawców związanych trwale z WSP tworzyli w tym czasie między innymi: Leszek Bednarczuk, Józefa Kobylińska, Eugeniusz Pawłowski, Maria Schabowska, Jan Zaleski.

W początkowym okresie badania prowadzone w Katedrze Języka Polskiego² skupiały się wokół kilku podstawowych sfer tematycznych: historii języka, dialektologii, onomastyki, leksykologii, a także językoznawstwa ogólnego.

¹ Uczelnia kilkakrotnie zmieniała nazwę: utworzona w 1946 roku jako Państwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna (PWSP) po uzyskaniu uprawnień została przekształcona w Wyższą Szkołę Pedagogiczną (WSP). W latach 1999–2008 nosiła nazwę Akademia Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (AP), następnie do roku 2023 – Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (UP). Od 1 października 2023 roku obowiązuje nazwa Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. W dalszym ciągu tekstu, pisząc o rodzimej Alma Mater, będę używać nazw bądź skrótów odpowiednich do omawianego okresu lub leksemu Uczelnia.

² Jednostka ta przez kilka lat nosiła nazwę Zakład Języka Polskiego (odpowiednio do struktury Uczelni). Rozwój różnych nurtów badawczych oraz zadania dydaktyczne i organizacyjne związane z kształceniem studentów w ramach nowych specjalności studiów polonistycznych przyczyniły się do wyłonienia dwóch kolejnych katedr językoznawczych: Katedry Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej (w 1984 roku), przekształconej następnie w Katedrę Logopedii i Zaburzeń Rozwoju, oraz Katedry Lingwistyki Kulturowej i Komunikacji Społecznej (w roku 2007), w której kierownictwo objął profesor Stanisław Koziara.

W ciągu kilkudziesięciu lat istnienia Katedry badania te były kontynuowane i rozwijane, a ich zakres tematyczny i metodologiczny się rozszerzał i obecnie obejmuje cały wachlarz zjawisk językowych i komunikacyjnych. Powstają prace historycznojęzykowe, dotyczące m.in. języka tekstów statutów zakonnych i rzemieślniczych, korespondencji prywatnej, rozwoju słownictwa tematycznego oraz kształtowania się terminologii logopedycznej. Ważną część dorobku językoznawców związanych z UKEN stanowią badania nad dziedzictwem kulturowym odzwierciedlonym w zasobach leksykalnych, frazeologicznych i paremiologicznych języka, zwłaszcza w obszarze tradycji biblijnej, mitologicznej i ludowej oraz w wybranych dziedzinach kultury materialnej, jak handel, rzemiosło czy górnictwo solne. Powstają także prace z zakresu chrematonimii i logopedii. Z powodzeniem rozwijają się również badania ukierunkowane na współczesne obszary języka polskiego, zwłaszcza na sfery komunikacji medialnej, które są domeną stosunkowo nowej subdyscypliny językoznawczej – mediolingwistyki.

Wszystkie nurty badań prowadzonych w naszej Uczelni znalazły odzwierciedlenie w tematyce artykułów wydawanych w cyklicznych publikacjach, których tradycja sięga lat siedemdziesiątych XX wieku, kiedy to w Instytucie Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. KEN w Krakowie utworzono w ramach uczelnianej serii wydawniczej „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny” podserię zatytułowaną „Prace Językoznawcze”³. W latach 1970–1997 wydano łącznie dziewięć tak zatytułowanych tomów. W związku ze zmianą nazwy Uczelni nastąpiła modyfikacja tytułu czasopisma, które w latach 2002–2008 ukazywało się pod nazwą „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica” (tomy I–IV), a od 2008 roku – po kolejnej zmianie nazwy Uczelni (na Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN) – „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica”. Przyjęcie w 2023 roku nazwy Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej nie wpłynęło na postać tytułu serii wydawniczej.

Zmieniał się nie tylko tytuł, ale też formuła czasopisma, które od momentu powstania przeszło dużą transformację. Z uczelnianych zeszytów, w których swój intelektualny dorobek upowszechniali głównie wykładowcy WSP, przekształciło się w specjalistyczny periodyk o szerokim zasięgu,

W wyniku przekształceń struktury Instytutu Filologii Polskiej w 2024 roku powstała połączona Katedra Języka Polskiego, Lingwistyki Kulturowej i Komunikacji Społecznej kierowana przez profesora Bogusława Skowronka. W tomie XI „Annales...”, wydanym w roku jubileuszu 70-lecia Uczelni, Maciej Mączyński, ówczesny kierownik Katedry Języka Polskiego, scharakteryzował badania językoznawcze prowadzone w tej jednostce na przestrzeni lat (por. Mączyński 2016).

³ Historię czasopisma „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis”, a w jego ramach podserii „Studia Historicolitteraria” i „Studia Linguistica” scharakteryzowały Małgorzata Chrobak i Ewa Horyń w osobnej publikacji (Chrobak, Horyń 2021).

którego celem jest upowszechnianie wyników badań językoznawców reprezentujących różne ośrodki naukowe i szkoły badawcze. Stałą częścią są także recenzje prac językoznawczych.

Zasadnicze zmiany naszego czasopisma dokonały się w okresie od 2010 roku, od kiedy „Annales...” ukazują się regularnie jako rocznik. W 2013 roku periodyk o numerze ISSN 2083-1765 znalazł się w ministerialnym wykazie czasopism (część B), a w latach 2019–2020 został objęty programem „Wsparcie dla czasopism naukowych”, dzięki któremu możliwe było stworzenie nowoczesnej strony internetowej oraz wdrożenie Open Journal Systems. W wyniku ewaluacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego rocznik zyskał 70 punktów.

Na obecnym kształcie czasopisma zaważyły zmiany sposobu komunikacji naukowej wynikające z rewolucji cyfrowej XXI wieku oraz związane z tym wymogi ewaluacyjne MNiSW. Choć nadal podstawową wersją czasopisma jest wersja papierowa, w obiegu naukowym funkcjonuje ono przede wszystkim jako dokument elektroniczny. Teksty artykułów, opatrzone cyfrowym identyfikatorem DOI, są publikowane na stronie internetowej w otwartym dostępie – zawartość poszczególnych tomów jest udostępniana bezpłatnie dla użytkowników i instytucji na zasadach licencji Creative Commons. W celu utrwalenia i upowszechnienia dorobku publikowanego w ramach naszej serii wydawniczej zdigitalizowana została także zawartość starszych tomów, dostępna obecnie w Repozytorium UKEN.

Nasz rocznik jest ponadto indeksowany w bazach: DOAJ, ERIH PLUS, CEEOL, CEJSH, Index Copernicus, Google Scholar, BazHum, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), Biblioteka Nauki, Most Wiedzy oraz dostępny w zasobach: Pedagogicznej Biblioteki Cyfrowej, Małopolskiej Biblioteki Cyfrowej, Federacji Bibliotek Cyfrowych.

Za merytoryczną stronę pisma odpowiada Komitet Redakcyjny. Funkcję redaktora naczelnego w latach 2011–2024 pełnił Stanisław Koziara, jego zastępcami były: Krystyna Kowalik (w latach 2011–2024) i Ewa Młynarczyk (2019–2024). Rolę sekretarzy redakcji pełnili: Marceli Olma (2011–2017), Ewa Zmuda (2017–2021), Magdalena Puda-Blokesz (2018–2024). W roku 2024 redaktorem naczelnym została Ewa Młynarczyk, zastępcą – Magdalena Puda-Blokesz, która od listopada 2025 roku objęła funkcję redaktora naczelnego, sekretarzami redakcji są: Agata Wolanin i Krzysztof Waśkowski. Pracownicy naukowo-dydaktyczni IFP angażują się w powstawanie kolejnych numerów czasopisma w charakterze redaktorów tematycznych.

Członkowie Rady Naukowej „Annales...” tworzą reprezentanci ośrodków zagranicznych: Josef Bartoň z Uniwersytetu Karola w Pradze, Irena Bogoczová z Uniwersytetu Ostrawskiego, Gintautas Kundrotas z Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Wilnie, Juraj Rusnák z Uniwersytetu Preszowskiego, Marian Skab z Czerniowieckiego Uniwersytetu Narodowego im. Jurija Fedkowycza,

Diana Stolac z Uniwersytetu w Rijece, Andrea F. De Carlo z Uniwersytetu l'Orientale w Neapolu. Przedstawicielami polskich ośrodków naukowych są: Marek Cybulski z Uniwersytetu Łódzkiego, Krystyna Kleszczowa z Uniwersytetu Śląskiego, Elżbieta Mańczak-Wohlfeld z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Andrzej Maria Lewicki z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Do grona Rady Naukowej należą również reprezentanci UKEN: Ewa Horyń, Maciej Mączyński, Marceli Olma, Elżbieta Rudnicka-Fira.

Recenzenci artykułów publikowanych w „Studia Linguistica”, powoływani w zależności od tematyki nadesłanych tekstów, reprezentują także różne środowiska naukowe, a ich grono stale się powiększa.

Za kwestie edytorsko-techniczne odpowiada od początku powstania serii Wydawnictwo Naukowe UKEN⁴.

Tradycją czasopisma jest publikacja tomów specjalnych, jubileuszowych, dedykowanych cenionym językoznawcom związanym zawodowo z naszą Uczelnią. To forma uczczenia ich szczególnego wkładu w rozwój naszego językoznawczego środowiska i uznania dla dorobku, który zapisał się na kartach polskiej myśli lingwistycznej.

Tom II „Rocznika Naukowo-Dydaktycznego. Prace Językoznawcze”, opublikowany w 1973 roku, dedykowano Eugeniuszowi Pawłowskiemu, znakomitemu dialektologowi i onomastie, niestrudzonemu popularyzatorowi nauki o języku, nauczycielowi akademickiemu WSP.

Tom III, wydany w 1976 roku, w dziesiątą rocznicę śmierci Tadeusza Milewskiego, ofiarowano pamięci tego wybitnego lingwisty, który pracował w WSP w latach 1950–1965. W tomie znalazł się biogram i bibliografia prac Profesora oraz artykuły nawiązujące do Jego naukowej myśli.

W 1983 roku ukazał się IV tom „Prac Językoznawczych”, poświęcony pamięci dwu Uczonych – Stanisława Jodłowskiego i Jana Zaleskiego, którzy dzięki swojej pracy naukowo-dydaktycznej i działalności organizacyjnej wpisali się na trwałe w historię naszej Uczelni i środowiska językoznawczego. Obaj Uczeńi, pełniący w swoim czasie funkcję kierowników Katedry Języka Polskiego, stworzyli niepowtarzalną atmosferę, w której wykształcili grono uczniów, późniejszych współpracowników.

Tom VIII „Prac Językoznawczych”, opublikowany w 1994 roku, został dedykowany Marii Zarembinie, której naukowe zainteresowania obejmowały m.in. psycholingwistykę, logopedię i językoznawstwo statystyczne. Pani Profesor w latach 1961–1992 była zatrudniona w WSP, a od 1981 do 1992 roku pełniła funkcję kierownika Zakładu Języka Polskiego.

W 1997 roku IX tomem „Prac...” uczciliśmy pamięć zmarłej dwa lata wcześniej Marii Schabowskiej, językoznawczynie, której zainteresowania

⁴ Wraz ze zmianą nazwy uczelni zmieniał się człon ją identyfikujący w nazwie wydawnictwa.

badawcze oscylowały wokół zagadnień słowotwórczych i semantycznych, a także wokół języka literatury pięknej i prasy. Z WSP była związana od czasów studiów przez cały okres swej zawodowej aktywności naukowej i dydaktycznej (w latach 1951–1995).

Tradycję wydawania tomów specjalnych kontynuowaliśmy także po zmianie tytułu czasopisma.

Pierwszy tom opublikowany pod tytułem „*Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*” w 2002 roku dedykowaliśmy Józefie Kobylińskiej, pracującej na Uczelni ponad 50 lat, wybitnej znawczynie gwar małopolskich i historii polszczyzny, autorce prac dotyczących języka twórczości Władysława Orkana, badaczce dawnych tekstów urzędowych. Pani Profesor, która znacząco pomnożyła swój dorobek naukowy na emeryturze, utrzymując żywy kontakt ze środowiskiem akademickim, poświęciliśmy także XIV numer „*Annales...*” z okazji jubileuszu Jej dziewięćdziesięciolecia.

Tom opublikowany w 2013 roku (już pod obecnym tytułem „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*”) został dedykowany innemu wieloletniemu pracownikowi naszej Uczelni – Edwardowi Stachurskiemu, badaczowi języka XIX-wiecznych pisarzy, rozwijającego nurt językoznawstwa statystycznego. Z Uczelnią związany był od lat studenckich do emerytury.

Tom X „*Annales...*”, wydany w 2015 roku, ofiarowaliśmy Pani Doktor Annie Spólnik, uznanej badaczce nazw roślin, autorce cenionych prac z tego zakresu, która swymi znakomitymi umiejętnościami dydaktycznymi i organizacyjnymi połączonymi z ogromną życzliwością wobec studentów i współpracowników odcisnęła trwały ślad w historii Instytutu Filologii Polskiej.

Wydany w 2017 roku tom XII „*Annales...*” został dedykowany Krystynie Kowalik, której podstawowym miejscem pracy był Instytut Języka Polskiego PAN, w Uczelni (AP, później UP) pracowała w latach 1999–2012. Zainteresowania badawcze tej wybitnej językoznawczynie koncentrują się wokół morfologii i morfonologii współczesnej polszczyzny, terminologii lingwistycznej, leksykografii i chrematonimii.

Tom XV (2020) zadedykowaliśmy Pani Profesor Elżbiecie Rudnickiej-Firze, związanej z naszą Uczelnią w latach 2007–2020, której dorobek naukowy obejmuje przede wszystkim prace z zakresu onomastyki, w tym szczególnie antroponimii historycznej, oraz historii polszczyzny, języka dawnych Kresów Wschodnich, dialektologii, glottodydaktyki i języka artystycznego.

Opublikowany w 2023 roku tom XVIII został poświęcony pamięci Tadeusza Szymańskiego, wybitnego sławisty, bułgarysty, badacza najstarszej warstwy leksykalnej słowiańszczyzny, autora (też współautora i korektora) wielu haseł do *Słownika prasłowiańskiego* pod redakcją Franciszka Sławskiego.

W Uczelni piastował ważne stanowiska: dyrektora Instytutu Filologii Polskiej i kierownika Zakładu Języka Polskiego.

Oprócz tomów dedykowanych poszczególnym językoznawcom na łamach naszego czasopisma staramy się przypominać o jubileuszach uczelnianych.

Uroczysty charakter miał XI tom „Annales...” , opublikowany w 2016 roku, kiedy Uczelnia obchodziła jubileusz 70-lecia powstania. W czasie obchodów rocznicowych odbyło się uroczyste nadanie tytułu doktora honoris causa Profesorowi Bogdanowi Walczakowi, wybitnemu humaniście i znawcy dziejów polszczyzny, współtwórcy poznańskiej szkoły historycznojęzykowej, a także niestrudzonemu animatorowi polskiego życia naukowego oraz wiernemu przyjacielowi krakowskich językoznawców. Z tego powodu Kolegium Redakcyjne postanowiło wzbogacić jubileuszowy tom „Studia Linguistica” o dwa dodatkowe teksty: uroczystą laudację na cześć Profesora Bogdana Walczaka wygłoszoną przez profesora Stanisława Koziarę oraz pisemną wersję wystąpienia Laureata podczas uroczystości odebrania tegoż zaszczytnego wyróżnienia.

Tom XVI (2021) ukazał się natomiast w roku jubileuszu 75 lat istnienia Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (2021), co zostało podkreślone na tytułowej stronie czasopisma.

Tomy jubileuszowe są wzbogacane dodatkowymi materiałami dotyczącymi Uczelni bądź poszczególnych osób (bibliografia, charakterystyka dorobku), ale niezależnie od tego zawierają opracowania o charakterze artykułów i recenzji, których autorami są badacze wywodzący się z różnych ośrodków w kraju oraz z zagranicy. Podobnie jest w niniejszym tomie, którym pragniemy uczcić skromny, lecz ważny dla nas jubileusz – publikację XX numeru czasopisma, mającego jednak, jak napisano wyżej, dłuższą, ponadpięćdziesięcioletnią, tradycję. Cieszymy się, że w gronie autorów niniejszego tomu znalazł się nasz mistrz i nauczyciel, Leszek Bednarczuk, który, niestety, odszedł od nas w tym roku, niedługo po oddaniu tekstu do redakcji.

Autorami pozostałych artykułów są naukowcy reprezentujący ośrodki naukowe, z którymi współpraca pozwala rozwijać potencjał naszego środowiska językoznawczego: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Śląski, Instytut Języka Polskiego PAN, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej, Akademia Nauk Stosowanych. Udział w jubileuszowej publikacji mają także przedstawiciele UKEN: Ewa Horyń, Stanisław Koziaara, Marceli Olma, Aleksandra Pronińska, Sebastiano Scarpel, Bogusław Skowronek i Krzysztof Waśkowski. Autorem jednego z artykułów jest Maciej Adamczyk, laureat organizowanego w IFP UKEN konkursu na najlepszą pracę magisterską.

Zagadnienia podejmowane w artykułach wpisują się w szeroki zakres tematyczny przyjęty w naszym czasopiśmie, obejmujący różnorodne zjawiska i problemy dawnej oraz nowszej polszczyzny. Znajdują się tu także teksty przedstawiające ujęcia kontrastywne (polsko-włoskie, polsko-słowackie, polsko-niemiecko-chińskie), dla których punktem wyjścia – zgodnie z przyjętymi wymogami – pozostaje język polski.

Przynależność generacyjna autorów, wielość reprezentowanych przez nich ośrodków czy szkół naukowych, oraz zróżnicowanie podejmowanych zagadnień i wykorzystywanych metodologii badawczych to wyznaczniki otwartego charakteru naszego czasopisma, który chcielibyśmy utrzymać również w dalszych latach.

Dziękujemy wszystkim – Autorom, Recenzentom, Redaktorom – za trud, który włożyli w powstanie niniejszej publikacji. Czytelnikom jubileuszowego tomu życzymy przyjemnej lektury. Zachęcamy wszystkich do dalszej współpracy.

Ewa Młynarczyk

Bibliografia

- Chrobak M., Horyń E., 2021, „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*”. Charakterystyka podserii „*Studia Historicolitteraria*” i „*Studia Linguistica*”, „*Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia*” XIX, s. 403–417.
- Mączyński M., 2016, *Badania historycznojęzykowe w siedemdziesięcioletniej historii Katedry Języka Polskiego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*, „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*” XI, s. 18–25.

Źródła internetowe

<https://www.uken.krakow.pl/universytet/historia/176-zarys-dziejow> (dostęp 20.08.2025).

<https://studialinguistica.uken.krakow.pl> (dostęp 20.08.2025).